

JENEY LAJOS 1933–2014

Tihanyi Judit: Jeney Lajos emlékezete

Jeney Lajos DLA (Doctor of Liberal Arts), építész mérnök, tavaly, életének 82-ik évében elhagyott bennünket.

Több nagy tervezőirodában vezető beosztásban dolgozott, számos épületet tervezett. Tagja volt az UIA (az Építészek Nemzetközi Szövetsége) Nevelési és Művelődési Létesítmények Bizottságának; vezetője a MÉSZ (Magyar Építőművészek Szövetsége) Nevelési és Művelődési Létesítmények Bizottságának; tagja a MÉSZ vezetőségének; Mezőhegyes, Hajdúnánás és Medgyesegyháza főépítész; a szigligeti Táj- és Településvédő Kör elnöke; az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola tanára; az MPT ÁMK-szakosztály tiszteletbeli elnöke volt. Nevéhez fűződik hazánkban az általános nevelési-művelődési központok kulturális, pedagógiai és építészeti prog-

ramjának kidolgozása, elterjesztése, több konkrét létesítmény megtervezése.

Mára már legenda, hogy 1965-66-ban egy UNESCO ösztöndíj tette lehetővé három magyar építész számára a fejlett nyugati világ iskoláinak megismerését. Kiss István és Szrogh György mellett, akik az angolszász területre kaptak kiküldetést, Jeney Lajos tanulmányozhatta az NSZK,¹ Hollandia, Svédország, Finnország és Svájc iskolaépítészetét és a bennük működő pedagógiai programokat. Ez volt az a katarikus élmény, amely meghatározta egész életútját, munkásságát. Hivatásának érezte, hogy a külföldön látottakat honosítsa Magyarországon.

Mit látott ezekben az iskolákban? Nem oktatást, hanem nevelést. Nem fegyelmezést, sanyargatást, hanem a gyerekek egyéni képességeit, érdeklődését, tudásszintjét figyelembe vevő tananyag alkalmazását. Önálló gondolkodásra, döntéshozásra ösztönző nevelést. Csoportmunkában együttműködési készség kialakítását. Művészetekkel való foglalkozást. A kiegyensúlyozott, egészséges életmód biztosításához szükséges sportolást. A lakóközret minden korosztályának bevonását a továbbképzésbe, a kulturális, szabadidős és sportprogramokba. Olyan integrált és tömbösített intézmények működtetését, ahol az egyes funkcionális egységek egymást szellemileg erősítik, s egyúttal sokkal gazdaságosab-

¹ Német Szövetségi Köztársaság, Németország nyugati fele a 2. világháborútól az újraegyesítésig, 1990-ig.

ban üzemeltethetők, mint a szétszórt, külön funkcióval rendelkező intézmények, épületek. A családok minden tagja egyidejűleg igénybe tudja venni a különböző szolgáltatásokat, mert a rendelkezésre álló terek többféle használatra is alkalmasak. A különböző korosztályok együtt töltött idejéből, közös aktivitásából származó kölcsönös épülés lehetőségét.

Ez az integrált funkció azonban nem volt megvalósítható az általunk megszokott hosszfalas, folyosóról nyíló egyen-tantermek sorából álló, poroszos katonai szellemiséget sugárzó iskoláinkban. Olyan építészeti megoldásokra volt szükség, melyek mindezeknek a bonyolult funkcióknak teret tudnak adni, tudják követni az igények változását, erkölcsileg nem avulnak el.

1966-ban, hazatérve a tanulmányutakról, mindhárman beszámoltól készítettek a látottakról, javasolva hazai megvalósításukat. A két érintett főhatóság, a Művelődésügyi Minisztérium és az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium félszívvel fogadta a javaslatot, ózdkodott az innovációtól. Sikertelen azonban elérni, hogy létrehozzanak egy kutatócsoportot Jeney Lajos vezetésével, ahol „egy asztal körül ült” a pedagógus, a népművelő, a szociológus, az orvos, a minisztérium képviselője, a településrendező és az építész.

Több kötetet tesznek ki az elemzések, melyeknek alapján a munkát el lehetett volna kezdeni. Az illetékesek azonban nem léptek. Ekkor indult a „hittérítő munka” – ahogyan ezt ő nevezte. Elkezdődött az országjárás, a felvilágosítás, amihez csatlakozott Vaikó Éva, Vankó Ildikó és Vészi János, később mások is (most csak azokat említve, akik már nincsenek az élők sorában).

Amerre csak járt, mindenütt felkavarta az állóvizet. Ezzel természetesen sok ellenzőre és sok barátta talált. Az ÁMK-intézmények megvalósítása érdekében

sokan csatlakoztak hozzá. Ezeknek létrehozása azokon a helyeken sikerült, ahol a helyi vezetők, akkoriban már nem ritka lokálpatrióta tanácselnökök – később belőlük lett a független polgármesterek legjava – felvállalták ezt a tervet, a küzdelmet a megvalósításért.

Általános művelődési központ már meglévő épületben nagyjából 300, új épületben pedig 20-30 létesült. Ez a „hős-eposz”, sok kis és nagy csatával, jól ismert a hazai innováció szakirodalmá révén.

Jeney Lajos mindeközben részt vett két ENSZ-tanulmányúton, Svédországban és Angliában. Sok írása jelent meg magyarul és angolul. Több hazai és nemzetközi iskolaépítési szemináriumot, konferenciát szervezett, ragyogó előadó volt, több mint 500 előadást tartott, hazánkon kívül Ausztriában, Bulgáriában, Csehszlovákiában, Görögországban, Indiában, Kubában, Németországban, Portugáliában, Svédországban, a Szovjetunióban és az USA-ban.

Elsőrangú feladat volt számára a körültekintő, alapos tervezési munka: a meglévő adottságok és igények számbavétele, a telepítés, az ütemezhető megvalósítás, a pedagógiai modell, az építészeti szerkezet és forma, a környezetbe illesztés, a gépészeti és megvilágítási megoldások, bútorok, burkolatok, információs rendszer, taneszközök.

Figyelemmel kísérte a létrejött intézményeket, tanácsaival, kapcsolataival segítette működésüket.

1995-ben az országos tornaterem-építési program tragikus végeredményét felülvizsgáló bizottság vezetője volt. Majd 40 magára hagyott, hátrányos helyzetű település közintézmény-fejlesztési tervének folyamatos készítője, a kistelepülések támogatója. Végig gondolni is sok, hogy mi mindennel foglalkozott, méghozzá a legmagasabb színvonalon, szívvel-lélekkel, teljes erőbedobással.

Elismerései, melyekre az egykori biharnagybajomi parasztfiú, a jeles református kollégista diák mindig büszke volt: Gyermekekért-díj, Ybl Miklós-díj, Munka Érdemrend, Biharnagybajom Község és Kecel Város Díszpolgára, „Habitat1993” ENSZ Emlékérem, Főépítési Életmű Díj.

Élete kemény harcokkal telt. Pihenés-képpen Szigligeten szőlőt művelt, gyere-

keivel, unokáival foglalkozott. Családjá mindig támogatta, szellemileg, érzelmileg, erkölcsileg. Betegséggel küzdve, de mégis méltósággal ment el, hiszen élethivatását teljesítette. Mi volt a titka a sok küzdelemmel, buktatóval járó, sikeres életútnak? A hitelesség. Jeney Lajos hiteles ember volt. Mesterünk.

Eszik Zoltán: Személyes emlék az iskolaépítésről

Jeney Lajossal illusztris társaságban találkoztam először. Amikor megkaptam a felkérést, hogy legyek Szegeden a város újonnan épített klubkönyvtárának az igazgatója, talán 21 éves lehettem. Ez az intézmény Petőfi-telepen, egy iskola kertjének a végében kapott helyet. Nyár volt, és Szegeden a Közművelődési Nyári Egyetemen Vészi János az „Alfákról” tartott előadást.²

Vidéki kezdő népművelőként nem tudom, honnan vettem a bátorságot, hogy odamenjek hozzá az előadása után, és elhívjam a nagytekintélyű előadót leendő – akkor még üres, bútorozatlan – munkahelyemre, de megtettem. Vészi János eljött, és magával hívta hozzám Jeney Lajost is.

Az építész pillanatok alatt felfedezte az új épület műszaki és funkcionális hibáit, és nyakon öntött egy sor épületüzemeltetéssel összefüggő gyakorlati tanáccsal, javaslattal.

E meleg nyári naptól fogva János és Lajos mint két védangyal kísért szakmai pályámon végig.

Lajos hitte, ha kőbe, vasba, funkcionális térszerkezetbe tudjuk önteni az emberek közötti együttműködésről, a tanulásról, az értékekről vallott nézeteinket, az emberalkotta tér támogatja, védi és megőrzi az őt létrehozó kultúrát. Ebbe a szemléletbe jó volt belehelyezkedni, lehetett tervezni, modellezni. Amikor belevágtam egy „mamutiskola” „humanizálásába” Debrecenben, Lajos lélekben és személyesen is ott volt minden sarkon. Amikor megpróbáltam kínjainkat, keserveinket tudományos értelmezéssel önmagukon túlmutató üzenetökké formálni, ebben is mindenki másnál következetesebben állt ki mellettem.

A tanulás becsülete az oktatás mindenhatósága helyett, a felelősség-megosztás és elszámoltathatóság, mint szakmai kultúra továbbra is ott állnak, mint elvámolandó értékek az országhatárnál; az 1989-es Pán-európai Piknik az oktatásban, a kultúrában és a jóléti szolgáltatásokban még várát magára...

² Az „alfa-modell” Vészi János elnevezése a „többfunkciójú, komplex nevelési-művelődési intézményre”. (Vészi János: Alfa születik – A közoktatás és a közművelődés egysége. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.) Csoma Gyula: Búcsú Vészi Jánostól és az alfáktól is. *Új Pedagógiai Szemle*, 2003. június.